

YHTEISTUTKIMINEN

versio
1.0

OPAS SOSIAALITYÖHÖN

Kati Palsanen 2012

SISÄLLYS:

1. Esipuhe

2. Yhteistutkimisen periaatteet

- 2.1 Suhteessa tapahtuvaa toimintaa
- 2.2 Vapaaehtoisuus
- 2.3 Voimaantuminen
- 2.4 Tasavertainen ja avoin asiantuntijuus
- 2.5 Luottamus ja tunteminen
- 2.6 Yhteistoiminta
- 2.7 Vaikuttaminen
- 2.8 Yhteissuunnittelu
- 2.9 Eettisyys

3. Toiminnan käynnistäminen

- 3.1 Rekrytointi
- 3.2 Resurssit
- 3.3 Toiminnan rakenne
- 3.4 Teemat

4. Tiedon kokoaminen ja levittäminen

5. Esimerkkeinä yhteistutkiminen aikuissosiaalityössä ja lastensuojelussa

- 5.1 Yhteistutkiminen aikuissosiaalityössä
- 5.2 Yhteistutkiminen lastensuojelussa, esimerkkinä
Nuoret kehittäjät –ryhmä

Tervetuloa yhteistutkimisen taipaleelle!

Pääkaupunkiseudulla on tehty sekä lastensuojelussa että aikuissosiaalityössä kokeiluja, joissa sosiaalityöntekijät ovat asettuneet asiakkaiden kanssa yhdessä kehittämään ja tutkimaan sosiaalipalveluja. Kokeiluissa alkuperäisinä tavoitteina on ollut antaa asiakkaille ääni ja mahdollisuus osallistua kehittämiseen ja sosiaalityön raportointiin. Työskentelyn edetessä on havaittu, että saadessaan mahdollisuuden tulla kuulluksi ja päästessään vaikuttamaan palvelujen kehittämiseen omilla kokemuksillaan, asiakkaat voimaantuvat. Näistä myönteisistä kokemuksista on syntynyt ajatus uudistaa perinteisiä sosiaalityön tekemisen tapoja asiakkaita osallistavaksi ja samalla voimauttavaksi.

Näistä kokemuksista on syntynyt sosiaalinen innovaatio, joka on mallinnettu **yhteistutkimisen menetelmäksi**. Menetelmää on tarkoitettu tutkia ja levittää sekä lastensuojeluun että aikuissosiaalityöhön hankkeessa, joka on käynnistynyt Soccan Heikki Waris -instituutissa vuoden 2012 alussa. Yhteistutkimishankkeen pilotteja ja kaikkia asiasta kiinnostuneita varten yhteistutkimisen menetelmä ja toiminta on kuvattu tässä kirjasessa siten, että uudet työyhteisöt yhdessä palveluiden käyttäjien kanssa voivat hyödyntää aiemmin opittua ja koettua omassa versiossaan yhteistutkimisesta. Opas on hyvin käytäntölähtöinen ja sen tarkoitus on antaa konkreettisia vinkkejä ja pohdittavia kysymyksiä toiminnan käynnistämiseen.

Tämä teksti pohjautuu kokemuksiin Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskuksen Soccan Heikki Waris -instituutin sosiaalisen raportoinnin hankkeesta 2009 – 2011 ja Helsingin läntisen alueen lastensuojelun Nuoret kehittäjä -hankkeesta, joka käynnistyi vuonna 2011 ja jatkui vuoden 2012 alusta Soccan Heikki Waris -instituutin kanssa yhteistyönä. Olen itse kirjoittajana ollut perustamassa Nuoret kehittäjä ryhmää yhdessä läntisen lastensuojelun työntekijöiden ja nuorten kanssa ja jatkan ryhmän kanssa työskentelyä edelleen.

Oppaan kirjoittamiseen olen saanut arvokasta apua lukuisista keskusteluista Anna-Kaisa Tukialan, Laura Ylirukan ja Aino Kääriäisen kanssa. Kiitos arvokkaista ajatuksistanne ja mittaamattomasta asiantuntemuksestanne. Suurin kiitos kuuluu Nuorille kehittäjille, joiden avustuksella olen saanut oivaltaa, oppia ja nöyrytyä sosiaalityöntekijänä. Ilman teitä en olisi osannut kirjoittaa tätä tekstiä.

Lopuksi haluan kannustaa kaikkia sosiaalialan työntekijöitä kokeilemaan yhteistutkimista. Voin luvata, että tulet yllättymään, innostumaan, nöyrytyään, oppimaan, oivaltamaan ja kasvamaan niin ihmisenä kuin ammattilaisena. Yhteistutkiminen on helppoa, mutta se vaatii heittäytymistä ja aika usein omalta mukavuusalueelta poistumista. Se on kuitenkin niin hieno mahdollisuus, että rohkeus palkitaan!

Helsingissä 20.9.2012

Kati Palsanen
tutkijasosiaalityöntekijä

2. YHTEISTUTKIMISEN PERIAATTEET

Yhteistutkiminen ei ole tarkkarajainen käsite, vaan kysymys on ajattelutavasta, väljästä menetelmästä ja toimintatavasta, jolla sosiaalityötä voidaan tehdä. Tiivistetyksi voidaan sanoa, että yhteistutkimisessa työntekijät ja palveluiden käyttäjät asettuvat yhdessä tasavertaisina kumppaneina tutkailemaan ja tutkiskelemaan asioita, joihin heillä on yhteinen intressi. Tutkiminen nähdään tässä yhteydessä ilmiöiden ja asioiden pohdintana, ei akateemisesti määriteltynä tutkimuksena. Yhteistutkimisen menetelmää voidaan käyttää hyväksi myös akateemisessa tutkimuksessa, mutta se ei ole sidottu tieteellisen tutkimuksen kriteereihin.

Tähän lukuun on kirjoitettu auki yhteistutkimisen menetelmän kriittisiä tekijöitä periaatteina, jotka auttavat jäsentämään, mistä yhteistutkimisessa on kysymys. Kriittisten tekijöiden esiin nostamisessa on käytetty apuna relationaalista arviointia ja THL:n Innokylä REA -työkalua.

2.1 Suhteessa tapahtuvaa toimintaa

Yhteistutkiminen rakentuu suhteessa, jossa on läsnä vähintään yksi palveluiden käyttäjä ja ammattilainen. Tyypillisesti yhteistutkiminen on ryhmämuotoista toimintaa, jossa on mukana useita palveluiden käyttäjiä ja ammattilaisia. Ryhmä mahdollistaa sen, että ammattilaisten asiantuntijavalta hajaantuu ja monipuolistuu ja toisaalta palveluiden käyttäjät pääsevät rikastuttamaan keskustelua monipuolisilla kokemuksilla.

Ryhmä voi olla avoin tai suljettu. Se voi kokoontua jatkuvana ryhmänä tai sillä voi olla selkeä alku ja loppu sekä ennalta sovittu määrä tapaamisia. Oleellista kuitenkin on, että tuotettu tieto syntyy suhteessa ja prosessin tuotoksena.

Yhteistutkimisen ryhmä on erilaista ryhmätoimintaa kuin mihin sosiaalityössä on perinteisesti totuttu. Ryhmä toimii osallistujille vertaistukena ja siinä on aina läsnä jonkinlainen terapeuttinen ulottuvuus, mutta nämä puolet toteutuvat yhteistutkimisessa niin sanotusti oheistuotteina. Yhteistutkimisessa ensisijaista on tarjota osallistujille mahdollisuus päästä vaikuttamaan ja tulla kuulluksi sosiaalipalvelujen kehittämisessä. Näin ollen ryhmän varsinaisena tavoitteena ei ole toimia esimerkiksi terapia- tai kuntoutusryhmänä.

Ryhmämuotoinen toiminta auttaa ryhmäläisiä ulkoistamaan omat kokemukset hieman etäämmälle itsestä. Ryhmän tuottama tieto ei ole enää suoraan yksittäisten ryhmäläisten yksityisasiota, jolloin asioiden käsittely ryhmässä ja niiden eteenpäin vieminen ryhmästä ulospäin on helpompaa. Ryhmäläiset ovat myös vah-

vempia tiedon eteenpäin viemisessä, koska he voivat aina puhua ryhmän äänellä, ei yksityishenkilöinä. Ryhmäläiset tuovat ryhmään omien elämäkokemusten lisäksi myös kaikkien tuntemiensa ihmisten tarinat. Näin ollen ryhmän tuotos on aina toisenlainen kuin yksittäisen ihmisen kokemus.

Yhteistutkimista voi tapahtua ryhmässä tai kahden välisessä suhteessa. Minkälainen tapa voisi soveltua minun työhöni?

Mikä voisi olla avoimen tai suljetun ryhmän etu?

2.2 Vapaaehtoisuus

Yhteistutkimisen kantavavoima piilee vapaaehtoisuudessa. Ryhmään voi osallistua itselle parhaiten sopivalla tavalla ja sitoutumisella. Yksi Nuoret kehittäjät -ryhmän jäsen totesi osuvasti ”vapaudesta seuraa sitoutumisenhalu”. Joillekin motivoiva tekijä on vaikuttaminen, kun taas toiselle se voi olla hyvä porukka. Ryhmäläisten välillä voi myös olla suuria eroja osallistumisaktiivisuuden suhteen. Osa käy ryhmässä joka kerta, kun taas toiselle voi riittää harvempitahti. Oleellista on kunnioittaa jokaisen vapaaehtoisuuden arvoa, koska silloin ihmisen osallisuuden tunne pääsee parhaalla mahdollisella tavalla esille ja hän pystyy mahdollisesti hyödyntämään tätä kokemusta laajemminkin elämässään oman hyvinvointinsa edistämiseksi. Kysymys on tiivistetysti siitä, että osallistujille tarjotaan mahdollisuus valtaistua niin omassa elämässään kuin yhteiskunnan jäsenenä.

Mieti mitä keinoja voisi olla sitouttaa ihmisiä yhteistutkimiseen samalla kunnioittaen vapaaehtoisuuden periaatetta.

2.3 Voimaantuminen

Yhteistutkimisen menetelmässä oleellista on narratiivinen työote, osallistujat pääsevät kääntämään omat raskaatkin elämäkokemukset itselleen voimavaraksi, joka voi viedä heitä eteenpäin. Tämä on ollut monelle toimintaan osallistuneelle voimauttava ja merkittävä kokemus, joka on näkynyt muun muassa hyvinvoinnin lisääntymisenä omassa elämässä. Monet ovat kokeneet tulleen aikaisemmin leimatuksi menneisyytensä vuoksi myös sosiaalipalveluissa, mikä on sinänsä ristiriitaista, kun palveluiden keskeisenä tarkoituksena on auttaa ihmisiä jaloilleen ja selviytymään itsenäisesti yhteiskunnan jäsenenä.

Yhteistutkimisen kokeiluissa on ymmärretty työskentelyn alkumetreiltä lähtien, että kysymys on samalla sosiaalityöstä. Työskentelyn alussa tausta-ajatuksena ja

tavoitteena on ollut antaa palveluiden käyttäjille ääni ja mahdollisuus tulla kuuluksi sosiaalisessa raportoinnissa tai palveluiden kehittämisessä. Nopeasti on kuitenkin huomattu, että sekä palveluiden käyttäjät että työntekijät ovat alkaneet tuottamaan puhetta voimaantumisesta ja hyvinvoinnin lisääntymisestä. Esimerkiksi palveluiden käyttäjät ovat tuoneet esille, että muutkin elämän osa-alueet ovat alkaneet sujua, kuten koulu, työ ja erilaisten asioiden hoitaminen. Samaan aikaan työntekijät ovat kertoneet oman työssä jaksamisensa lisääntyneen ja oman ammatillisuuden kehittyneen suuresti. Oleellista yhteistutkimisessa on, että nämä asiat vain tulevat (jos ovat tullakseen) ilman, että niitä nostetaan työskentelyn keskiöön. Tämä vaatii sosiaalityöltä uudenlaista ymmärrystä tuottavan työn tekemisestä, johon suoritteiden laskenta sopii huonosti.

Mieti olenko itse valmis myöntämään oman ammatillisuuteni rajat ja oppimaan mahdollisesti uutta.

Mieti miten tällainen sosiaalityön tekemisen tapa olisi mahdollista omassa työyhteisössäsi, kun et pysty suoraan sanomaan, että tässä kuntoutetaan esim. päihdeongelmaisia nuoria.

2.4 Tasavertainen ja avoin asiantuntijuus

Palveluiden käyttäjille on ollut keskeistä, että he eivät ole tässä ryhmässä asiakkaita vaan asiantuntijoita siinä missä ammattilaisetkin. Asiantuntijuuden tasavertaisuus ei kuitenkaan ole täysin mutkaton asia ja se vaatii alkuvaiheessa riittävästi aukipuhumista. Alussa täytyy tehdä selväksi, että ryhmään osallistuminen ei vaikuta palveluiden käyttäjien saamaan palveluun muissa yhteyksissä. Toisaalta esimerkiksi lastensuojeluasiakkaiden kanssa työskenneltäessä on tehtävä selväksi, minkälaisissa tilanteissa työntekijöiden täytyy olla yhteydessä vanhempiin tai vastuusosiaalityöntekijään. Asiantuntija-asema voi parhaimmillaan voimauttaa ja valtaistaa palveluiden käyttäjiä ja näin voidaan edistää sosiaalityön vaikuttavuutta.

Myös avoin asiantuntijuus käsitteenä liittyy keskeisesti yhteistutkimiseen. Se tarkoittaa yhteistutkimisessa esimerkiksi sitä, että useampi ammattilainen on yhtä aikaa tuomassa asiantuntemuksensa yhteiseen keskusteluun, jolloin yksittäisen ammattilaisen määrittelyvalta hajoaa. Toisaalta avoin asiantuntijuus näkyy toiminnassa siten, että työntekijöiden tulee sekä avata omaa ammatillisuuttaan että ammattikäytäntöjään asiakkaille yhteisen kehittämisen kohteeksi.

Mieti omaa asennettasi, pystytkö asettumaan tasavertaiseen kumppanuuteen asiakkaidesi kanssa?

2.5 Luottamus ja tunteminen

Yhteistutkimisessa pätee sama lainalaisuus kuin sosiaalityössä yleensäkin. Jotta toiminta olisi osallistujien kannalta voimauttavaa sosiaalityötä, siihen täytyy sisältyä suhteen luomisen lähtökohdat: keskinäinen luottamus ja tunteminen. Tällöin oleellista on, että jokainen osallistuja antaa itsestään myös henkilökohtaisella tasolla. Osallistujien täytyy tuntea toisensa, jotta he voivat työskennellä yhteistyössä. Tämä vaatii aikaa ja panostusta. Osittain tutustuminen ja luottamuksen rakentaminen on tapahtua yhdessä tutkimalla, mutta tämä tulee ottaa huomioon toimintaa valmistellessa.

Muistele tekemääsi asiakastyötä. Mitä voisit viedä omista kokemuksistasi luottamuksen synnyttämiseksi yhteistutkimisessa.

2.6 Yhteistoiminta

Yhteistutkimisessa yhteisen pöydän ääreen voi asettua myös muita kuin palveluiden käyttäjiä ja työntekijöitä. Työskentelyä rikastuttamaan voi hyvin ottaa mukaan esimerkiksi opiskelijoita, tutkijoita ja kehittäjiä. Voisi sanoa, että vain luovuus on rajana.

Ryhmäläisillä voi olla erilaisia rooleja. Esimerkiksi opiskelijat voivat kiinnittyä ryhmään omilla opinnäytetöillään, jolloin heidän työnsä edesauttaa tuotetun tiedon raportoimista. Erityisesti lastensuojelulasten ja -nuorten ryhmissä työntekijöillä voi olla selkeämpi vetäjän rooli. Oleellista on, että jokainen toimija saa tulla ryhmään omana itsenään ja omalla tulokulmallaan. Esimerkiksi kehittäjä tai tutkija voivat tuoda ryhmään omaa dokumentointi- ja raportointiosaamistaan. Tärkeintä on käydä avoimesti läpi osallistujien erilaiset roolit ja odotukset omasta osuudesta, jotta toiminnasta syntyy yhteistä. Hyviä kokemuksia on myös niin sanotusta roolienvaihdosta, kun esimerkiksi palveluiden käyttäjät ovat työstäneet tutkimustietoa yhdessä ammattilaisten kanssa. Oleellista yhteistutkimisessa kuitenkin on, että kaikki osallistujat ottavat osaa yhteistutkimiseen, eikä mukana ole niin sanottuja tarkkailijoita tai seuraajia.

Mieti minkälaisia toimijoita sinä haluaisit yhteistutkimiseen mukaan.

2.7 Vaikuttaminen

Vaikuttaminen on voima, joka toimii monelle motivoivana tekijänä yhteistutkimisessa. Sekä palveluiden käyttäjät että ammattilaiset motivoituvat vaikuttamisesta. Siksi onkin tärkeää pitää suunnittelussa ja toteutuksessa jatkuvasti mielessä, mi-

ten tuotettu tieto viedään eteenpäin. Vaikuttamisen kanavia on vaikea suunnitella tyhjentävästi etukäteen, koska ne voivat vaihdella tapauskohtaisesti suurestikin. Joitakin asioita kannattaa viedä eteenpäin linjajohdolle, joitakin päättäjille, joitakin sosiaalialan opetukseen ja joitakin valtakunnallisille toimijoille tai medialle. Oleellista on, että vaikuttamisen väylät tyydyttävät kaikkia osallistujia. Esimerkiksi isoille yleisöille puhuminen ei ole kaikille luontaisesti houkuttelevaa, jolloin esimerkiksi ryhmässä tuotetun kirjallisen tuotoksen eteenpäin vieminen voi tuntua paremmalta. Joillekin taas nimenomaan se, että itse pääsee puhumaan asioista päättäjille tai työntekijöille on nimenomaan palkitsevaa, koska siinä on mahdollisuus saada välitön palaute kuulijoilta ja kokemus siitä, että on päässyt vaikuttamaan.

Johdon sitoutuminen yhteistutkimisen menetelmän käyttöön on ehdottoman tärkeää. He ovat avain asemassa siinä, kun rakennetaan väyliä kokemustiedon hyödyntämiseen kaupungin linjaorganisaatiossa, esimerkiksi strategioita ja toimintasuunnitelmia laadittaessa. Yhteistutkimisen menetelmä mahdollistaa kokemustiedon mukaan saamisen yhtenä tiedon lajina kaikkeen sosiaalipalvelujen suunnitteluun ja johtamiseen, jos sen hyödyntämiselle osataan rakentaa toimivat ja vuoropuhelun mahdollistavat rakenteet.

Mieti miten saat pidettyä työtäsi johtavat tahot tietoisina siitä, mitä tietoa yhteistutkiminen tuottaa.

Miten teidän organisaatiossa tieto liikkuu ja mikä olisi paras tapa viedä viestiä eteenpäin?

2.8 Yhteissuunnittelu

Yhteistutkimisessa keskeistä on toteuttaa kaikilta osin yhteistoiminnallisuuden periaatteita. Mikään osapuoli ei saa suunnitella toimintaa yksin liian valmiiksi. Oleellista on, että kaikki osallistuvat sen pohdintaan mitä, miten ja millä panostuksella.

Yhteistutkimisessa suunnittelu rakennetaan yhdessä, jolloin kysymys on erittäin hienovaraisesta työskentelystä, jotta todelliseen yhteissuunnittelun prosessiin voidaan päästä. Jos ammattilaiset malttavat olla suunnittelematta toimintaa kovin tarkasti ennen palveluiden käyttäjien mukaan ottamista, on mahdollisuus löytää todellisia innovaatioita ja yllättyä positiivisesti. Toki on mahdollista rekrytoida palveluiden käyttäjiä jonkin yhdistävän teeman perusteella, kuten toimeentulotukea saavien lapsiperheiden vanhemmat tai koulupudokasnuoret, mutta silloinkin tarkkojen teemojen ja aiheiden etukäteissuunnittelu kannattaa jättää mahdolli-

simman vähälle. Avoimella asenteella voi saada vastauksia sellaisiin asioihin, joita ei itse osannut pitää etukäteen oleellisimpina.

Työntekijöillä voi olla ihan järkevää olla tietynlainen suunnittelua kannatteleva rooli, mutta silloinkin kannattaa pitää mielessä dialogisuuden periaatteet mielessä. Toimintaa käynnistettäessä työntekijät voivat keskenään suunnitella toimintaa sen verran kun on ihan pakko, jotta toiminnassa päästään alkuun. Esimerkiksi taloudellisten ja työntekijäresurssien selvittäminen voi liittyä etukäteisvalmisteluun, jossa palveluiden käyttäjät eivät vielä ole vahvasti mukana.

Toisaalta etenkin lasten ja nuorten kohdalla on tärkeää, että heillä on ryhmässä turvallinen olo. Silloin rutiinit ja tietty ryhmäkertojen rakenne tuovat turvallisuutta ja tukevat luottamuksellisen ilmapiirin syntyä. Myös aiheiden valinnassa helpottaa, jos ammattilaiset pystyvät tarvittaessa tarjoamaan mielenkiintoisia teemoja yhteiseen käsittelyyn, jos ryhmä itsessään ei pysty niitä tuottamaan. Silloinkin on hyvä yhdessä ryhmän kanssa sopia toimintatavoista. Esimerkiksi nuorten kanssa liika aikuisjohtoisuus voi vähentää innostusta osallistua toimintaan.

Yhteistutkimisessa on kysymys asenteesta, jossa oleellista on halu asettua dialogiseen kumppanuuteen toisen ihmisen kanssa. Voit harjoitella asiakastilanteissa yhteistutkimisen asennetta. Osaanko minä asettua dialogiseen suhteeseen vai haluanko olla mieluummin itse tietämässä mikä on paras ratkaisu?

2.9 Eettisyys

Palveluiden käyttäjien kuuleminen kehittämistyössä on nykyisin yleisempää kuin aikaisemmin. Sosiaalipalveluissa on kuitenkin erityisen tärkeää muistaa eettisyys, kun palveluiden käyttäjiä kuullaan erilaisissa tilanteissa ja heidän tuottamaa tietoa hyödynnetään suunnittelussa ja päätöksenteossa. Vaarana voi esimerkiksi olla, että palveluiden käyttäjä joutuu epähuomiossa kertoneeksi suurelle yleisölle sellaisia asioita elämästään, jotka hän olisi halunnut pitää vain omana tietonaan. Yhteistutkimisen avulla palveluiden käyttäjät ovat vahvemmalla pohjalla, kun he voivat puhua isommissakin tilaisuuksissa ryhmän äänellä, eikä tuotetun tiedon tarvitse henkilöityä kehenkään.

Yhteistutkimisesta tekee eettisesti kestäväää myös se sosiaalityön keskeinen periaate, että palveluiden käyttäjän tulee itse hyötyä samalla, kun hän toimii informanttina. Ryhmässä tuotettu tieto ei tule välttämättä hyödyttämään ryhmäläisiä esimerkiksi parempina palveluina, koska he eivät ole enää esimerkiksi kehitettävien lastensuojelupalveluiden piirissä. He kuitenkin hyötyvät ryhmätoiminnan

tarjoavista voimauttavista kokemuksista. Näin ollen ryhmässä tuotettu tieto ei ole vain palautteen keräämistä palveluiden käyttäjiltä, eikä siitä synny heille hyväksi käytettyä oloa, vaan he ovat samassa yhteydessä saavina osapuolina, jolloin tiedon tuottaminen yhdessä on eettisesti kestävää toimintaa.

Mieti, miten yhteistutkimisessa taataan, että kaikille osallistujille syntyy tunne, että toiminnasta on heille itselleen hyötyä.

3. TOIMINNAN KÄYNNISTÄMINEN

Toimintaa käynnistäessä on hyvä ottaa suunnitteluun mukaan koko työyhteisö ja johto. Vaikka itse toimintaa lähtisi toteuttamaan nimetyt työntekijät, niin heti alkuideoinnista lähtien kannattaa pitää asiaa laajemmin esillä, jotta ryhmä koetaan yhteiseksi projektiksi. Näin koko työyhteisö on paremmin perillä, mistä toiminnassa on kysymys, osaa rekrytoida asiakkaita mukaan toimintaan ja hyödyntää ryhmää kehittämistyössä. Ihanteellista olisi jos ryhmää osattaisiin hyödyntää laajasti sosiaalityön kehittämisessä, eikä vain esimerkiksi sellaisissa kysymyksissä jotka jo ovat suhteellisen hyvin. Esimerkiksi työn uudelleen organisoinnin hetket ovat erittäin otollisia yhteistutkimiselle, kun haetaan uusia toimintatapoja muuttuneessa toimintaympäristössä. Siksi on tärkeää miettiä jo suunnitteluvaiheessa, miten ryhmä voisi olla mukana esimerkiksi työyhteisön kehittämispäivissä ja –rakenteissa sekä miten ryhmä näkyy työyhteisössä.

3.1 Rekrytointi

Ryhmän koko kannattaa suunnitella tavoitteiden mukaiseksi. Jos ryhmässä on alle kymmenen ihmistä ammattilaiset ja palveluiden käyttäjät mukaan lukien, voidaan puhua pienryhmästä, jossa on mahdollista luoda suhteellisen intiimi ilmapiiri. Mitä isompi ryhmä on, sitä enemmän pitää miettiä työskentelymenetelmiä sen mukaan, että kaikki pääsevät osallistumaan siihen ja tulevat kuulluksi. Toisaalta palveluiden käyttäjien rekrytointi voi etenkin aluksi osoittautua haastavaksi. Siksi voi olla ihan hyvä aloittaa toiminta, vaikka mukaan olisikin saatu vasta pari asiasta kiinnostunutta ja luottaa siihen, että pikku hiljaa mukaan saadaan enemmän ihmisiä.

Aikaisempien ryhmien kokemuksella tiedetään, että palveluiden käyttäjiä on vaikea, ellei mahdotonta saada mukaan mainoslehtisillä ja kirjeillä. Esimerkiksi Helsingin aikuissosiaalityössä neljästä Elämäni kuvat –ryhmästä lähetettiin vuoden aikana yhteensä 700 kirjettä aikuissosiaalityön asiakkaille. Kirjeiden perusteella ryhmiin ei saatu yhtään osallistujaa (ks. Jouttimäki 2011). Tämä sama kokemus

on kokemusasiantuntijaryhmistä aikuissosiaalityössä ja lastensuojelussa. **Jokaisen asiakasedustajan rekrytoinnin taustalla on aktiivinen ammattilainen.** Näin ollen rekrytoinnissa ensiarvoisen tärkeää on saada ensin ammattilaiset ymmärtämään mistä toiminnassa on kysymys ja motivoida heidät tekemään rekrytointityötä omassa asiakaskunnassa. Rekrytointi on siis kiinni ammattilaisten asenteista!

3.2 Resurssit

Yhteistutkiminen vaatii sitä, että työntekijöillä on lupa vetää toimintaa tai osallistua siihen. Toiminta ei vaadi isoja rahoja. Lähinnä rahaa tarvitaan ruokaan tai kahvitukseen, toiminnallisiin menetelmiin ja mahdollisiin kiitoslahjoihin, kuten elokuvallippuihin. Toimintaa suunnitellessa on myös hyvä miettiä, onko ryhmän kanssa tarkoitus tehdä joitakin retkiä. Esimerkiksi kauden päätteeksi voi olla kiva tehdä jonkinlainen yhteinen retki, joka voi toimia samalla palaute- ja seuraavan kauden suunnittelutilaisuutena.

Toiminta vaatii tilat, joissa ryhmä voi kokoontua. Tässä asiassa mahdollisuuksia on monia. Nuoret kehittäjät –ryhmä on kokoontunut Helsingin kaupungin sijaishuollon toiminnallisissa tiloissa ja Soccan Heikki Waris –instituutissa. Aikuissosiaalityön ryhmä on kokoontunut kahviloissa ja henkilökunnan kahvihuoneessa. Tärkeää tiloja miettiessä on lähteä siitä, minkälaiset tilat tukevat toimintaa, jota ollaan tekemässä.

Resurssien kohdalla on myös hyvä pohtia, miten tiheästi ryhmä kokoontuu ja kuinka monta kertaa. Onko ryhmä jatkuva vai määräaikainen? Määräaikainen ryhmä voi kokoontua esimerkiksi yhden lukukauden aikana 5-7 kertaa. Silloin ryhmäprosessissa on selkeä kaari aloituksesta lopetukseen.

3.3 Toiminnan rakenne

Luottamuksen ja turvallisuuden kokemuksen kannalta on tärkeää luoda ryhmäkerroilla selkeä rakenne, joka toistuu samanlaisena joka kerralla. Jos rutiineja muutetaan, siitä on tärkeää keskustella ryhmässä ja sopia yhteisesti. Intensiivinen alku voi olla hyväksi, ettei ensimmäisten tapaamiskertojen välillä ole liian paljon aikaa. Esimerkiksi nuorten elämässä parikin viikkoa voi olla pitkä aika, jolloin on vaikea pitää toimintaa mielessä.

3.4 Teemat

Teemoja valitessa on hyvä huomioida, että kaikki osalliset voivat osallistua niiden valintaan. Toiminnalle tyypillistä on, että keskustelu etenee etukäteen suunnitellusta teemasta toisaalle. Silloin kannattaa olla herkkänä ja arvioida onko ”eksymi-

nen” aiheesta uutta tietoa tuottavaa, vai onko perusteltua pyrkiä ohjaamaan keskustelua takaisin alkuperäiselle uralle. Kaikki osalliset sitoutuvat myös parhaiten sellaiseen aiheeseen, jonka valintaan he ovat voineet itse vaikuttaa. Toisaalta usein kaikki osalliset sitoutuvat mielellään sellaiseen aiheeseen, jonka käsittely on heille hyvin perusteltu esim. hyötynäkökulmasta ja se on heille läheinen.

Erilaisia teemoja käsitellessä on hyvä muistaa, että kukaan ei voi tietää, minkälaisia haavoja se avaa osallistujissa. Siksi on tärkeää sopia heti alussa vaitiolosäännöistä. Kaikki asiat, mitkä viedään ryhmästä ulos, on yhdessä sovittuja. On myös hyvä sopia kehen voi olla yhteydessä ja mihin aikaan, jos kokee haluavansa keskustella mieltä painamaan jäävistä asioista. Haavojen avaamista ei myöskään kannata lii- kaa pelätä, koska prosessi voi parhaimmillaan auttaa osallistujia käsittelemään elä- mässä tapahtuneita kipeitä asioita. Ryhmän vetäjän on vain oltava herkkänä siinä, mitkä asiat ja millä tasolla niitä kannattaa käsitellä ryhmässä ja minkälainen kes- kustelu kannattaa ohjata yksilötyöskentelyyn. Kokonaisuuden kannalta on tärkeää, ettei kukaan osallistuja täytä koko ryhmäkertaa omilla asioillaan. Tämä ei onneksi ole kovin todennäköistä, koska jo rekrytointivaiheessa kaikille osallistujille on pai- notettu, että yhteistutkimisen ryhmä ei ole ensisijaisesti terapiaryhmä.

4. TIEDON KOKOAMINEN JA LEVITTÄMINEN

Tietoa voidaan tuottaa ja koota ryhmässä hyvin monella tavalla. Keskustelu on ta- voista varmasti yleisin ja monesti erittäin toimiva tapa, mutta vaihtoehtosiakin tapoja kannattaa kokeilla. Kaikille ihmisille puhumalla itsensä ilmaiseminen ei ole mieleisin tapa, jolloin kannattaa tarjota mahdollisuutta esimerkiksi kirjoittami- seen. Ryhmän koosta riippuen kannattaa ryhmässä hyödyntää myös erilaisia ryh- mätöitä tai apuvälineitä keskustelussa. Ryhmätyöt mahdollistavat etenkin isossa ryhmässä sen, että kaikki pääsevät puhumaan enemmän. Erilaiset kortit, askar- teluvälineet, pikku-ukot tai esimerkiksi valokuvaaminen voivat myös rikastuttaa keskustelua oleellisesti.

Ryhmän tuottamaa materiaalia voi dokumentoida monella tavalla, esimerkiksi nauhoittamalla, muistiokäytäntöllä, kirjaamalla fläpeille, videoimalla esim. palo- puheita.

Tuotettua tietoa voi kiteyttää raportoitavaan muotoon tuottamalla esimerkiksi ly- hyttarinoita, sähköisiä esityksiä ja palopuheita. Myös käytäntötutkimuksen toteut- taminen yhteistutkimalla on mahdollista. Tämä vaatii tosin paljon aikaa ja pitkä- jänteistä sitoutumista koko porukalta.

4.1 Esimerkkejä tiedon levittämisestä:

Johdon, palveluiden käyttäjien ja työntekijöiden säännölliset dialogitilaisuudet, joissa käydään läpi asioita, joita ryhmä on työstänyt kuluneella kaudella.

Tilaisuuden on tarkoitus olla vastavuoroinen, jolloin myös johto voi ehdottaa ryhmälle tehtäviä seuraavalle kaudelle. Tämän mallin hyvä puoli on, että kaikkien osallistujien on mahdollisuus saada kokemus tiedon liikkumisesta ja vaikuttamisesta. Erityisesti palveluiden käyttäjät ovat kokeneet hyvänä sen, että he ovat saaneet tehdystä työstä välittömän palautteen, joka on ollut voittopuolisesti positiivista. Näin ollen tilaisuudet toimivat palveluiden käyttäjien osalta sosiaalityönä, koska tilaisuuksissa on mahdollisuus voimaantua nähdessään oman asiantuntemuksen merkitys palveluiden ja työn kehittämisessä. Mallin toimivuuden edellytys on, että kaikki osapuolet sitoutuvat käymään tapaamisissa.

Yhteistutkimisessa tuotettu tieto toimitetaan säännöllisesti johtoryhmän esityslistalle.

Tällöin voidaan turvautua perinteisiin raportointitapoihin tai tiedon esittämiseen voidaan käyttää luovia menetelmiä tekemällä esimerkiksi **videotervehdys** johtoryhmään. Silloin olisi reilua, että yhteistutkimisen ryhmällä olisi mahdollisuus saada video tai nauhoite johtoryhmän käymästä keskustelusta, joka lähetetyn viestin pohjalta on käyty.

Osallistutaan säännöllisesti kehittämispäiviin

Hyvä tapa levittää tuotettua tietoa, yhteistutkimisen menetelmää ja ottaa mukaan uusia ammattilaisia yhteistutkimaan on osallistua **kehittämispäiviin**. Tällöin ryhmä on voinut tuottaa jotakin alustusta kehittämispäivään, mutta varsinainen tiedon tuottaminen voi tapahtua yhdessä ammattilaisten kanssa vasta kehittämispäivässä esimerkiksi tekemällä ryhmätöitä. Tämä tapa sopii hyvin silloin, kun ammattilaiset haluavat kehittää ammattikäytäntöjään eikä tarkoituksena ole vaikuttaa esimerkiksi rakenteisiin laajemmin.

Osallistutaan yhteiskunnalliseen keskusteluun

Yhteistutkimalla voi hyvinkin syntyä materiaali, joka kannattaa viedä eteenpäin esimerkiksi mielipidekirjoitusten muodossa. Tällöin kirjoituksia voidaan tuottaa yhdessä tai ammattilaisten roolina voi olla tukea palveluiden käyttäjiä yhteiskun-

nalliseen keskusteluun osallistumisessa. Yhteistutkimalla tuotettua tietoa voidaan viedä myös suoraan esimerkiksi poliittisille päätöksentekijöille esimerkiksi kutsuamalla heitä vierailulle.

5. ESIMERKKEINÄ YHTEISTUTKIMINEN AIKUISSOSIAALITYÖSSÄ JA LASTENSUOJELUSSA

Lastensuojelun avohuolto ja aikuissosiaalityö ovat toimintaympäristöinä hyvin erilaisia. En lähde tässä yhteydessä avaamaan toimintaympäristöjen eroja tarkemmin, mutta yhteistutkimisessa on aina lähdettävä liikkeelle sen toimintaympäristön tarkastelusta, missä työtä kulloinkin tehdään. Esimerkiksi aikuissosiaalityössä yhteistutkiminen voi hyvin olla mahdollista päiväaikaan, jos palveluiden käyttäjät ovat esimerkiksi työttömiä. Lastensuojelussa ei puolestaan kannata järjestää toimintaa lapsille ja nuorille, joka tapahtuisi päiväaikaan, koska toiminnan pitää samalla tukea heidän koulunkäyntiään. Toimintaympäristö vaikuttaa myös paljolti siihen kannattaako yhteistutkimista järjestää avoimella vai suljetulla ryhmällä.

5.1 Yhteistutkiminen aikuissosiaalityössä

Helsingissä lähdettiin vuonna 2009 kehittämään sosiaalista raportointia yhdessä eteläisen alueen aikuissosiaalityön työntekijöiden, palveluiden käyttäjien ja Soccan Heikki Waris –instituutin tutkijasosiaalityöntekijän Anna-Kaisa Tukialan yhteistyönä. Nuoria aikuissosiaalityön asiakkaita mukana toiminnassa oli kolmen vuoden aikana noin 10 ja sosiaalityöntekijöitä 3. Tutkimusryhmään saattoi osallistua itselle parhaiten sopivalla tavalla ja sitoutumisella.

Sosiaalisen raportoinnin hanke syntyi ratkaisemaan seuraavia ongelmia:

- Sosiaalipalvelut eivät vastanneet nuorten aikuisten palvelunkäyttäjien tarpeita
- Sosiaalipalvelujen toimimattomuus ja jäykät rakenteet turhauttivat työntekijöitä

Näistä heräsi tarve kehittää uusia työmenetelmiä, palvelumuotoja ja kohtaamisen areenoita asiakkaiden ja asukkaiden tarpeista lähtien aivan uudella tavalla. Hankkeessa kutsuttiin sosiaalipalveluja käyttäviä nuoria tutkimusryhmään kertomaan kokemuksiaan sosiaalipalveluista, erityisesti sosiaalityöstä. Yhdessä nuorten kanssa luotiin sosiaalityöhön uudenlainen asiakastyön menetelmä: yhteistutkiminen, jota voidaan pitää hankkeessa syntyneenä innovaationa. Yhteistutkimisen kautta nuoret ymmärsivät omien vaikeuksiensa suhteen laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Yksilölliset tarinat ”jalostuivat” yhteisen keskustelun ja tutkimisen myötä omaa elämää ja myös yhteiskuntaa koskeviksi vaikuttamisen

resursseiksi.

Nuoret palveluiden käyttäjät osallistuivat työntekijöiden rinnalla tasaveroisina tutkijoina hankkeessa tehtyyn käytäntötutkimukseen.

Nuorten rooliin kuului:

- Ryhmätyöskentely ja yksilöllinen työskentely
- Aineiston tuottaminen kirjoittamalla ja haastatteleamalla
- Reflektoidun tiedon analysointi yhdessä ammattilaisten kanssa
- Johtopäätösten teko ja kehittämis ehdotusten tekeminen
- Tutkitulla kokemustiedolla vaikuttaminen
- Raportointi

Nuoret halusivat vaikuttaa siihen, että sosiaalityön palveluja rakennetaan nykyisen ongelmalähtöisyyden sijaan ihmisten hyvinvointia tukeviksi. Hankkeen aikana nuoret esittelivät ajatuksiaan useilla foorumeilla ja valtakunnallisissa seminaareissa. He mm. kommentoivat Helsingin yliopiston sosiaalityön oppiaineen tulevia opetussuunnitelmia.

Esimerkkinä yhteistutkimisesta syntyi tässä hankkeessa kirjanen: Asiakastyö kohtaamisena –reseptejä vastavuoroisuuteen.

5.2 Yhteistutkiminen lastensuojelussa, esimerkkinä Nuoret kehittäjät –ryhmä

Helsingin läntisessä lastensuojelussa lähdettiin syksyllä 2010 pohtimaan, miten lastensuojelun piirissä olevat nuoret saataisiin mukaan kehittämään lastensuojelutyötä ja –palveluita. Taustalla oli työntekijöiden voimattomuuden tunne nuorten auttamiseksi. Erityisesti nuorten kiireellisten sijoitusten ja huostaanottojen määrät olivat kasvaneet edellisinä vuosina huomattavasti ja samalla tiedettiin, että tutkimusten mukaan nuorten huostaanottojen vaikuttavuus oli nuorempana huostaan otettuja heikompi. Taustalla oli myös tieto siitä, että Suomi oli juuri saanut toistuvan huomautuksen YK:n lapsen oikeuksien komitealta siitä, miten huonot mahdollisuudet Suomessa on lapsilla ja nuorilla tulla kuulluksi. Tämä pohdinta johti ideaan perustaa nuorten ryhmä, jossa tavoitteina oli antaa nuorille mahdollisuus tulla kuulluksi ja edistää nuorten osallisuutta lastensuojelun kehittämisessä.

Idea sai tuekseen keväällä 2011 Helsingin sosiaaliviraston pienhankerahan, jonka turvin toimintaa lähdettiin suunnittelemaan seuraavalle syksylle. Toiminnan suunnittelu aloitettiin koko työyhteisön viiden lastensuojelutiimin yhteisissä kehittämispäivissä. Alueen lastensuojelun johtoryhmä nimesi hankkeelle työryhmän, joka koostui yhdestä johtavasta sosiaalityöntekijästä, sosiaaliohjaajasta, sosiaalityön opiskelijasta ja hanketta vetämään nimettiin erityissosiaalityöntekijä.

Työnjaoksi sovittiin, että kaksi vetäjää keskittyi tutkimuksen tekoon opinnäytetöiden muodossa ja kaksi vastasi käytännön järjestelyistä. Itse toiminnan suunnittelu hoidettiin työryhmänä yhdessä.

Ryhmän esikuvana on toiminut Pesäpuu ry:n Selviytyjät –tiimi, jonka nuoria ja vetäjää Johanna Barkmania konsultoitii suunnitteluvaiheessa ahkerasti.

Ryhmän osallistujat valikoitiin läntisen alueen vuosina 2009–2010 kodin ulkopuolelle sijoitetuista nuorista, jotka olivat täyttäneet 15 vuotta (N=44). Alustava poiminta suoritettiin siten, että nuoren vastuusosiaalityöntekijä arvioi nuoren soveltuvuutta ryhmään, esimerkiksi akuutti päihde- tai mielenterveysongelma oli poissulkeva. Lähtökohtana oli myös, että nuoret asuivat Helsingissä tai vähintään pääkaupunkiseudulla, jotta ryhmään tuleminen ei muodostuisi liian haastavaksi ja aikaa vieväksi. Tavoitteena oli koota sijoitetuista tai jälkihuollossa olevista 15 vuotta täyttäneistä nuorista, noin 6-8 henkilön ryhmä joka kokoontuisi kahdeksan kertaa syksyn 2011 aikana. Vastuusosiaalityöntekijät kertoivat asiasta ensimmäiseksi nuorelle ja kysyivät mahdollista kiinnostusta. Tämän jälkeen hanketyöntekijät haastattelivat ehdotettuja nuoria (N=15) yksilötapaamisilla esimerkiksi kahvilassa, kertoivat ryhmän toiminnasta ja tavoitteista. Haastatelluista kuusi nuorta ilmoittautui mukaan ryhmään, kolme poikaa ja kolme tyttöä. Nuoret olivat iältään 17–19-vuotiaita. Ilmoittautuneista kuudesta ryhmässä kävi vähintään yhden keran viisi nuorta.

Ryhmätoiminta aloitettiin tutustumiskerralla, joka oli yhtenä lauantaipäivänä, jotta aikaa oli hieman enemmän. Muuten ryhmä kokoontui keskiviikkoiltaisoin klo 16.30 – 19.30. Kauden lopuksi tehtiin yhden yön retki, joka toimi nuorille kiitoksena antamastaan panostuksesta syksyn aikana ja samalla käytiin palautekeskustelua kuluneesta kaudesta ja suunniteltiin tulevaa. Jo syyskyssä 2011 Helsingin lastensuojelun johto oli ilmoittanut, että he tukevat toiminnan jatkamista myös hankkeen jälkeen.

Syksyn 2011 aikana käsiteltyjä teemoja olivat muun muassa:

- Minkälainen on hyvä lastensuojelun työntekijä. Menetelmäesimerkinä: palopuhe, joka nauhoitettiin videolle.
- Minkälaista on osallistua nuorena lastensuojelun neuvotteluihin. Menetelmäesimerkinä: pikku-ukoilla ja eläimillä havainnoillistaminen ja videointi
- Minkälaisia palveluita lastensuojelussa pitäisi olla?

Teemat olivat osittain työntekijöiden ehdottamia ja osittain yhteisessä keskustelussa nousseita. Oleellista oli, että kaikki kokivat valitut teemat mielekkäiksi.

Tapaamiskertojen rakenne oli aina suhteellisen samanlainen:

- Ensin ruoka, jonka aikana käytiin läpi kaikkien kuulumiset
- Korttien avulla fiiliskierros, millä mielelläni tulisin tänään paikalle, mitä toivon tältä kerralta? Esim. Spetrokortit tai tunnetyyppit
- Päivän teeman parissa työskentelyä
- Lopetuskiertokortteilla, millä mielellä lähdän tänään kotiin?
- Seuraavasta kerrasta sopiminen

Toiminta oli alusta asti nuorille täysin vapaaehtoista. Nuoret saivat leffalipun jokaiselta kerralta, kun he olivat olleet paikalla. Heitä muistutettiin aina edellisenä päivänä tekstiviestillä seuraavan päivän tapaamisesta ja ryhmää varten perustettiin suljettu facebook –ryhmä, jossa voitiin käydä keskusteluja ryhmäkertojen välillä. Nuorilla oli myös mahdollisuus soittaa jokaisen ryhmätapaamisen jälkeen työntekijöille, jos jokin asia jäi vaivaamaan mieltä.

Ensimmäisen syksyn aikana nuoret kävivät puhumassa ryhmässä kokoamastaan kokemustiedosta pääkaupunkiseudun lastensuojelupäivillä yhdessä työryhmässä ja Helsingin lastensuojelun avohuollon kehittämispäivässä, tapasivat nuorten palvelujen kehittämiseen nimettyä työryhmää ja kävivät yliopistolla opettamassa tulevia sosiaalityön opiskelijoita. Kevään 2012 aikana ryhmä on käynyt puhumassa muun muassa Lapsiasiavaltuutetun Maria Kaisa Aulan toimistolle, ministeri Maria Guzenina-Richardsonille, sosiaalityön ammattilaisille ja opiskelijoille.

Ryhmä on kokenut hyväksi toimintatavaksi tuottaa ryhmässä käydystä keskustelusta lyhyitä kiteytettyjä esityksiä, jotka toimivat hyvinä alustuksina erilaisissa tilaisuuksissa. Esitykset löytyvät osoitteesta www.socca.fi/yhteistutkiminen.

Kahden nuoren kirjoittamia kokemuksia Nuoret kehittäjät –ryhmän toiminnasta. Teksti on julkaistu Helsingin Sanomien mielipidepalstalla 8.9.2012 ja Helsingin sosiaaliviraston Asiakastilinpäätöksessä 2011.

Hei,

*Olemme työskennelleet **lastensuojelua kehittävässä** nuorten ryhmässä elokuusta 2011 alkaen. Ryhmän tavoitteena on ollut tuoda **asiakkaiden ääntä kuuluviin** ja hyödyntää sitä lastensuojelun kehittämistyössä.*

*Haluamme auttaa **sosiaalityöntekijöitä toimimaan paremmin sosiaalityössä** antamalla heille nuorten näkemyksen nuorten kanssa työskentelystä. Esimerkiksi olemme pohtineet millaista olisi **vaikuttava ja toimiva kohtaaminen**. Olemme myös halukkaita saamaan lastensuojeluun kuuluvia palveluja peruspalveluiden piiriin. Meidän mielestä esim. läheisneuvonpitoa pitäisi olla saatavissa ilman lastensuojelun asiakkuutta. Esille on myös noussut tarve parantaa lastensuojelun tiedotusta eri palveluista. Työmme tuotoksia on viety eteenpäin luennoimalla sellaisissa tilaisuuksissa, kuten Helsingin avoimuuden lastensuojelun kehittämispäivässä ja yliopiston sosiaalityön opinnoissa. Palaute esiintymisistä on ollut erittäin positiivista.*

*Yllättävää työssä on ollut, kuinka vastaanottavaisia sosiaalityön opiskelijat ja työntekijät ovat olleet meitä kohtaan ja kuinka halukkaita he ovat olleet **oppimaan meiltä** ja kuulemaan meidän ääntämme.*

*Meille ryhmässä tärkeintä on ollut **vaikuttaminen**. Palkitsevaa on ollut erityisesti huomata, että sosiaalityöntekijät ja asiakkaat ovat oikeasti **samalla puolella** ja saada sosiaalityöntekijöiltä **kokemus todellisesta välittämisestä**. Olemme olleet todella yllättyneitä siitä, kuinka positiivisesti ryhmässä työskenteleminen on **vaikuttanut minäkuvaamme, itsetuntoomme** ja muihin elämämme osa-alueisiin.*

Helsingissä 28.2.2012

Vilma ja Yonatan

Lähteet:

Laurila, Anneli (2011)

Käytäntötutkimusraportti (julkaisematon)

Jouttimäki, Päivi (2011) Voimauttavaa

sosiaalityötä ryhmässä. Teoksessa Jouttimäki,

Päivi & Kangas, Saija & Saurama, Erja (toim.)

Uudistuva ja voimauttava aikuissosiaalityö.

Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä –hankkeen

loppuraportti. Socca. Työpapereita. 93-143

Tukiala, Anna-Kaisa & Tervo, Elina (2011)

Kohtaamisia kokemustutkijatoiminnassa –

yhteistutkijuus sosiaalityön menetelmänä.

Teoksessa Cranholm, Camilla; Juvonen, Tarja

& Jäppinen, Maija (toim.) Sosiaalityön paikka

tieteessä ja yhteiskunnassa. Tutkiva sosiaalityö.

Talentia-lehti & Sosiaalityön tutkimuksen

seura. 32-34.

Socca

Pääkaupunkiseudun
sosiaalialan osaamiskeskus

